

ГІБРИДНА ВІЙНА У СВІТЛІ ВІЙСЬКОВО-ПОЛІТИЧНОГО «СПІВРОБІТНИЦТВА» УКРАЇНИ ТА РОСІЙСЬКОЇ ФЕДЕРАЦІЇ 1990-2014 рр.

Попович К. В. (Ужгород)

У дослідженні розглянуто передумови назрівання активної фази гібридної війни. Досліджено історичні аспекти гібридних відносин між Україною та Російською Федерацією. Аналізується військово-політичне співробітництво між Україною та Російською Федерацією в період 1990-2014 рр. Через наростаючий тиск РФ ситуація з фази " договірної гібридної війни" в 2014 році переросла у відкриту конфронтацію, що привело до визнання РФ як військового супротивника в 2015 році, та припиненні військово-технічної співпраці з Російською Федерацією і дію угоди між Україною і Російською Федерацією про військово-технічне співробітництво. У статті акцентується увага на військово-морському співробітництві, як одному з важливих тиску РФ на Україну, що врешті привело до анексії Криму. Після розпаду СРСР Російська Федерація стала переосмислювати своє місце в геополітичному просторі. Аналізуючи внутрішню і зовнішню політику Путіна, можна зробити висновок, що з моменту його приходу до влади починається стрімке зростання реваншистських настроїв і відновлення спроб геополітичного і геостратегічного домінування та створення образу зовнішнього ворога, який виступив ефективним механізмом для відвернення громадян від внутрішніх проблем. З розширенням міжнародних організацій, таких як НАТО і ЄС, РФ відчула загрозу втратити свої позиції на території сусідніх країн і почала політику поширення впливу на сусідні країни. Метою дослідження є обґрунтування та відстеження історичних аспектів, які зараз переросли в новий гібридний тип війни. На сьогодинньому етапі тема дослідження є надзвичайно актуальною, адже вона зачіпає один з найголовніших вимірів ефективного функціонування Української держави.

Ключові слова: гібридна війна, війна, військово-політичне співробітництво, геополітика, глобальний світопорядок.

Постановка проблеми. З розпадом СРСР РФ стала на шлях переосмислення свого місця в геополітичному просторі. Аналізуючи внутрішню і зовнішню політику В. Путіна, можна зробити висновок, що саме з його приходом до влади починається стрімке наростання реваншистських настроїв та відновлення спроб геополітичного та геостратегічного панування. Маючи велику кількість внутрішньодержавних проблем, Росією була обрана політика створення зовнішнього ворога, що ефективно створило механізм відволікання громадян від власних проблем. З розширенням міжнародних організацій, таких як НАТО та ЄС, РФ відчула загрозу втратити свої позиції на території країн-сусідів та почала політику державного розхитування сусідніх держав [36]. На сьогодинньому етапі тема дослідження є надзвичайно актуальною, адже вона зачіпає один з найголовніших вимірів ефективного функціонування Української держави.

Мета. Метою дослідження є обґрунтування та відслідковування історичних аспектів, які сьогодні вилилися в новий тип ведення війни – гібридний.

Аналіз досліджень. Проблематику російсько-українського протистояння висвітлюють у працях багато дослідників, адже тема є надзвичайно актуальною. Дослідник В. Горбулін у своїй праці «Світова гібридна війна: український фронт» [5] розглянув сутність гібридної війни в контексті системної кризи безпеки. У праці досліджено причини та передумови російської агресії, також прослідковано питання щодо ефективності міжнародних інститутів безпеки. Є. Магда в

монографії «Гібридна війна» [15] розкриває причини, які зумовили гібридну війну в Україні, а також дає рекомендації щодо переможного завершення військових дій. Автор окреслив історичний, енергетичний та інформаційно-психологічний аспекти гібридної війни. У монографії А. Зленка «Дипломатія та політика» [11] була зроблена спроба проаналізувати зовнішньополітичну діяльність України за всі роки її незалежності. У праці прослідковано та досліджено переговорні процеси, що дає зрозуміти етапи дипломатичного процесу. Отже, можемо констатувати, що тема дослідження є сферою інтересу багатьох дослідників, які не лише аналізують сучасний стан ситуації, а і характеризують низку причин виникнення гібридної війни в Україні та роблять прогнози та рекомендації щодо вдалого закінчення конфлікту на території України.

Виклад основного матеріалу. Гібридна війна що почалась у 2014 році має глибоке коріння і її початки лежать у військово-політичному співробітництві між Україною та Російською федерацією ще з самого початку існування нашої молодшої держави. 16 липня 1990 року Україна стала на шлях корінної перебудови власної державності. Так само українці розпочали розбудову власного військового потенціалу та налагодження нових військово-політичних взаємин [8]. 24 серпня 1991 р. Верховна Рада прийняла Постанову «Про військові формування на Україні». Згідно з цією постановою мало бути створене Міністерство оборони України (далі – МОУ), яке в свою чергу мало прийняти контроль над усіма військовими частинами колишнього СРСР, що дислокувались на території республіки. 3 грудня 1991 р. МОУ своїм наказом №4

«Про організацію безпосереднього управління військами, дислокованими на території України» фактично розпочало створення власного війська [18].

В контексті нових військово-політичних взаємовідносин Україна мала створити нові контакти з сусідніми, «братерськими», державами, передусім з Російською Федерацією. 23 червня 1992 р. було укладено Угоду «Про подальший розвиток міждержавних відносин» між Україною та Російською Федерацією [3]. Згідно з угодою встановлювалися міждержавні відносини, що були направлені на врегулювання проблем захисту українського населення на території Росії та російського на території України. Також встановлювалися домовленості про попередження та врегулювання будь-яких конфліктів, що могли нанести шкоду безпеці та інтересам сторін-учасників угоди. Основною ідеєю домовленості було створення атмосфери співробітництва і партнерства між країнами-сусідами [33].

3 серпня 1992 р. було укладено Угоду «Про принципи формування ВМС України та ВМФ Росії на базі Чорноморського флоту колишнього СРСР» за яким створення флоту мало закінчитись у 1995 р., а до того часу мав існувати певний, не цілком здоровий, перехідний період [31]. 17 червня 1993 р. було підписано Угоду між Російською Федерацією та Україною «Про невідкладні заходи з формування ВМФ Росії та ВМС України на базі Чорноморського флоту». Угода закріплювала положення про розподіл військового майна колишнього флоту РС. Даний документ по суті встановлював чесне співвідношення 50/50 у розподілі як військового майна так і витрат на його утримання та забезпечення до кінця перехідного періоду. Однак, очевидно подібна справедливість муляла око, тому 15 квітня 1994 р. Президент України Л. Кравчук погоджується на нове співвідношення 20/80, за якого Україні перепадало лише 20 % кораблів Чорноморського флоту колишнього СРСР. Наступний Президент 9 червня 1995 року зменшив це співвідношення до 18%. Як оцінювати схарактеризовані кроки керівників молодій держави і чим вони керувались до кінця не зрозуміло, однак саме на них має лежати вся відповідальність за втрату Україною значної частини її військово-морського флоту [30].

Але втрата флоту не була єдиною. Слід згадати про втрату ядерного статусу. В 1991 р. на території України було зосереджено 15% світового потенціалу ядерної зброї. Тобто, по суті, ми займали третю позицію у рейтингу ядерних держав після США та РФ. Станом на 1991 р. потенціал складався з 176 міжконтинентальних балістичних ракет у складі 43-ї ракетної армії: 130 рідкопаливних СС-19 (по шість боєголовок кожна) та 46 твердопаливних СС-24 (по десять боєголовок кожна) в ШПУ, стратегічних бомбардувальників Ту-95МС та Ту-160, ядерних боезарядів стратегічної зброї: від 1514 до 2156 та тактичних ядерних боезарядів: від 2800 до 4200. Перед керівництвом держави лежало важливе питання про долю цього потенціалу [22]. Це питання було одним з ключових для подальшого розвитку

української держави, оскільки США та Росія однозначно бажали бачити Україну без'ядерною державою і тиснули на неї з метою того домогтися. Державне керівництво, головним чином через позиції тодішніх Президента Л. Кравчука та голови СБУ Є. Марчука, відразу пішло шляхом найменшого спротиву і почало активно декларувати наміри про відмову від ядерної зброї та позбавлення України ядерного статусу. Як пізніше писав Президент Л. Кравчук: «Якби ми чекали, то стали б заручниками ще страшнішого Чорнобиля, ніж пережили. Ніхто ядерних боєголовок у нас не взяв би, через страх їх розчленувати, а куди нам з ними було дітися? Тому альтернативи в нас не було, повірте мені. Ми не готові були виготовляти боєголовки, щоб їх замінити, не мали жодної інфраструктури для використання та заміни ядерної зброї» [38]. Однак, припускаємо, що дане пояснення, це лише спроба виправдання.

7 травня 1992 р. тодішній Президент України Л. Кравчук відіслав у США листа, в якому значилось: «Україна забезпечить знищення всієї ядерної зброї, включаючи стратегічну наступальну зброю, розміщену на її території». Водночас прем'єр-міністр України Л. Кучма у промові, виголошеній у Верховній Раді 1993 р., відстоював збереження в Україні найефективнішої і найпотужнішої складової українського ядерного потенціалу – 46 твердопаливних МБР СС-24 (460 ядерних боєголовок), які могли зберігатися дуже довго. Масандрівськими угодами від 3 вересня 1993 р. передбачалися шляхи та основні принципи утилізації ядерної зброї, розташованої на території України, а також порядок здійснення гарантійного та авторського нагляду за експлуатацією стратегічних ракетних комплексів, розташованих на територіях України та Російської Федерації. 16 листопада 1994 р. Україна приєдналася до Договору про нерозповсюдження ядерної зброї від 1 липня 1968 р. [39]. Цими діями було затверджено, що Україна є власником всієї ядерної зброї, яку отримала у спадок від СРСР та має наміри повністю її позбутися, використовуючи надалі атомну енергію винятково у мирних цілях. В обмін на це найбільші ядерні держави повинні були гарантувати Україні безпеку та виключення будь-яких форм агресії чи тиску. Зважаючи на приєднання до Договору про нерозповсюдження ядерної зброї та зобов'язання України ліквідувати всю ядерну зброю на її території, 5 грудня 1994 р. між Україною, Російською Федерацією, Великою Британією та Сполученими Штатами Америки було підписано так званий Будапештський меморандум, за яким раніше перераховані держави-учасниці мали поважати незалежність, суверенітет та існуючі кордони України, утримуватися від будь-яких проявів агресії щодо України, в тому числі і від економічного тиску. Так 2 червня 1996 р. Україна офіційно втратила ядерний статус [13; 68].

Російська Федерація не зупинилася на цьому і продовжила нарощення своєї військової присутності в Україні, паралельно з цим максимально послаблюючи збройний потенціал українських

збройних сил. 28 травня 1997 р. було укладено Угоду між Україною і Російською Федерацією про статус та умови перебування Чорноморського флоту Російської Федерації на території України. Згідно з умовами угоди основною базою Чорноморського флоту Росії ставало місто Севастополь [50]. Крім того, згідно тексту Угоди про параметри поділу Чорноморського флоту за Чорноморським флотом РФ лишалось право користування 31-им випробувальним центром у місті Феодосії, аеропортом Гвардійське, військовим санаторієм «Ялта», 830-им постом зв'язку та ретрансляції у місті Ялті, 1001-им пунктом високочастотного зв'язку у селі Прибережному та 2436-им складом ракетного палива на станції Мамут. Термін дії угоди становив 20 років з дати початку її тимчасового застосування [32].

31 травня 1997 р. між Україною і Російською Федерацією було укладено Договір «Про дружбу, співробітництво і партнерство» [10]. Згідно з домовленостями учасники угоди зобов'язувалися гарантувати громадянам іншої країни права і свободи на тих же підставах і в такому ж обсязі, який вона надає своїм громадянам, крім випадків, встановлених національним законодавством держав або їх міжнародними договорами.

28 січня 2003 р. було ратифіковано договір між Україною і Російською Федерацією про українсько-російський державний кордон. Однак, після цього остаточно так і не були встановлені лінії міждержавного кордону в Азовському морі та Керченській протоці [20]. Це вилілось у ще один акт агресії з боку РФ. У вересні 2003 р. від російської станції Тамань Темрюкського району Краснодарського краю у напрямку до острова Тузла починають насипати греблю з метою з'єднання її з російським берегом. Працюючи у три зміни, будівельники споруджують по 150 метрів греблі на день. Перемовини почались після того, як будівельники досягли українського прикордонного понтону. Цей конфлікт повністю показав нікчемність положень Будапештського меморандуму, оскільки українській стороні не вистачило політичної ваги навіть на те, щоб розпочати консультації з цього питання з країнами ядерними-гарантами.

21 квітня 2010 р. підписано Угоду про продовження перебування російського Чорноморського флоту в Криму. Відповідно до Угоди, термін перебування Чорноморського флоту Російської Федерації продовжено на 25 років, до 28 травня 2042 р., з наступним автоматичним подовженням на наступні п'ятирічні періоди, якщо жодна зі сторін не повідомить письмово іншу сторону про припинення дії Угоди не пізніше, ніж за один рік до завершення терміну дії. Оплата за перебування флоту складається зі щорічних платежів у 100 мільйонів доларів США на рік, починаючи з 2017 року, а також з додаткових коштів, які отримуються за рахунок зниження з дати набрання чинності цією Угодою ціни в розмірі до 100 доларів США від встановленої чинним контрактом між НАК «Нафтогаз» України і ВАТ «Газпром», на кожну тисячу кубометрів газу, що поставляється в Україну

[35]. Угода викликала вельми неоднозначну реакцію в українському суспільстві. Так, більшість аналітиків охарактеризували її як таку, що суперечить Конституції України. Угоду засудив Світовий конгрес українців. Активну критику Віктора Януковича та Угоди загалом розпочала опозиція. Вона звинуватила Президента в зраді національних інтересів. Так, Угоду розкритикували «Блок Юлії Тимошенко», «Фронт Змін» «Наша Україна» [6], «Народна Самооборона», «Свобода», «Єдиний Центр», Українська народна партія та інші. Ряд політичних сил відкрито вимагали розпочати процедуру імпічменту щодо Президента В. Януковича. Розкритикували угоду також ряд громадських екологічних організацій, які закликали Верховну Раду України утриматися від ратифікації Угоди. За спосіб укладання Угоди, зокрема, за закритість переговорів, Януковича розкритикував навіть віце-прем'єр-міністр підконтрольного Януковичу уряду Азарова Сергій Тігіпко.

Угоду засудили перший та третій Президенти України Леонід Кравчук та Віктор Ющенко. Серед іншого, здачу кримської військової бази назвали «новою Переяславською угодою» та «військовою узурпацією країни», а Януковича звинуватили у продажі українського суверенітету і назвали «губернатором української області Російської імперії».

Разом з тим, деякі чільні представники Партії Регіонів, виправдовуючи Януковича, посилаються на різночитання трактувань перехідних положень Конституції, вважаючи, що вони стосуються лише заборони на створення нових військових баз.

Директор військових програм центру НОМОС Дмитро Штибліков припустив, що крім політичних та позиційних втрат, угода завдала збитків українській економіці, зокрема, через те, що без військово-морських баз Севастополь міг би перетворитися на потужний і вельми прибутковий порт, що приносило би значно більші дивіденди українській державі, ніж орендна плата. Натомість, з перебазуванням флоту у Новоросійськ, він перестав би бути конкурентом українських портів в азово-чорноморській акваторії [16].

Підсумовуючи вищезазначене можна зробити наступні **висновки**:

- з часу розпаду СРСР відносини між двома країнами були складними та носили гібридний характер.

- Основним камінням спотикання стали спірні питання з приналежності Кримського півострова. Проблему вирішили, коли Росія погодилася на те, щоб Крим залишився у складі України, зберігаючи при цьому автономний статус приналежності Севастополя та розміщеного в його порту Чорноморського флоту СРСР. Після довгих інтенсивних переговорів вирішено поділити Чорноморський флот, за російською його частиною зберегти право використовувати Севастополь як базу до 2017 р. У 2010 р. Харківські угоди подовжили термін до 2042 р. Спірним питанням стали проблеми з енергопостачанням Європи, оскільки багато нафто-

і газопроводів з Росії на Захід проходили через Україну.

- Росія стала готувати плацдарм для розхитування української державності з самого початку відносин. Значне погіршення російсько-українських відносин відбулося під час і особливо після Помаранчевої революції 2004 р. Офіційна Москва не тільки втручалася в президентські перегони восени 2004 р, але й розцінила перемогу демократичних сил, як виклик її впливу на терени України.

- Через наростаючий тиск РФ ситуація з фази «договірної гібридної війни» в 2014 році переросла у

відкриту конфронтацію. Це привело до визнання РФ як військового супротивника в 2015 році та припинення військово-технічної співпраці з Російською Федерацією і дії угоди між Україною та Російською Федерацією про військово-технічне співробітництво.

- Нові амбіції РФ щодо її прагнення брати участь у формуванні глобального порядку та її лідерства у регіоні СНД зруйнували можливість співпраці між Україною і РФ на правах партнерства. Політика В. Путіна показала прагнення РФ до десуверенізації України, що й призвело до нинішньої зовнішньої та внутрішньополітичної ситуації.

Список використаних джерел

1. Біляк Т. Міжнародно-правова оцінка тексту Будапештського меморандуму 1994 р. (частина 1) // Free Voice Information Analysis Center. 2015. December 13 [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://iac.org.ua/mizhnarodno-pravova-otsinka-tekstu-budapeshtskogo-memorandumu-1994-r-chastina-1> (дата звернення 20.11.2018).
2. Василенко В. Щоб Україна стала суверенною державою, а її незалежний статус визнав увесь світ, було потрібно позбутись ядерної зброї // Український Тиждень. 2014. №15. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://tyzhden.ua/Politics/107225> (останній візит 10.11.2018).
3. Угода між Україною і Російською Федерацією про подальший розвиток міждержавних відносин // Верховна Рада України. Офіційний сайт [Електронний ресурс]. Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/643_018?fbclid=IwAR1zvubKJzSaC4Pabn_eGVMGLdt3hHYaeIuSrogZnIW2_cJKFRLzHDaolK (дата звернення 15.11.2018).
4. Верховна Рада ратифікувала харківські угоди // BBC. 2010. 27 квітня [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://www.bbc.com/ukrainian/ukraine/2010/04/100427_rada_ratification_bt.shtml (дата звернення 15.12.2018).
5. Горбулін В. Світова гібридна війна: український фронт. Харків: Фоліо, 2017. 496 с.
6. Декларація про принципи міжнародного права, що стосуються дружніх відносин та співробітництва між державами відповідно до Статуту Організації Об'єднаних Націй // Верховна Рада України. Офіційний сайт [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_569. (дата звернення 10.11.2018).
7. Дипломатический вестник. 1997. август. № 8.
8. Договір між Українською Радянською Соціалістичною Республікою і Російською Радянською Федеративною Соціалістичною Республікою // Ліга. Закон. Законодавство України [Електронний ресурс]. Режим доступу http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/MU90006R.html (дата звернення 16.10.2018).
9. Договір між Україною і Російською Федерацією про українсько-російський державний кордон // Верховна Рада України. Офіційний сайт [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/643_157 (дата звернення 15.11.2018).
10. Закон України № 13/98-ВР від 14 січня 1998 року «Про ратифікацію Договору про дружбу, співробітництво і партнерство між Україною і Російською Федерацією» (Великий договір) / Российско-украинские отношения: сб. документов 1990–1997. М.: МИД РФ, МИД Украины, 1998.
11. Зленко А. М. Дипломатія і політика. Харків: Фоліо, 2003. 559 с.
12. Литвиненко О., Горбулін В. Європейська безпека: можливий шлях послабити виклики та загрози // Дзеркало тижня. 2009. № 43. [Електронний ресурс]. Режим доступу: https://dt.ua/POLITICS/evropeyska_bezpeka__mozhliviy_shlyah_poslabiti_vikliki_i_zagrozi.html (дата звернення 15.10.2018).
13. Лоссовський І. Міжнародно-правовий статус Будапештського меморандуму: договір, обов'язковий для виконання всіма його сторонами. К.: Українська асоціація зовнішньої політики, 2015. 124 с.
14. Міністр оборони Президентові України щодо Угоди про порядок переміщення ядерних боєприпасів з території України на заводські бази Російської Федерації (6 квітня 1992 р.) // Павло Гай-Нижник. Доктор історичних наук. Особистий сайт [Електронний ресурс]. Режим доступу: [http://www.hai-nyzhnyk.in.ua/doc2/1992\(04\)_06.weapon.php](http://www.hai-nyzhnyk.in.ua/doc2/1992(04)_06.weapon.php) (дата звернення 15.10.2018).
15. Магда С. Гібридна війна: вижити і перемогти. Х: Віват, 2015. 304 с.
16. О ратифікації Соглашения между Российской Федерацией и Украиной по вопросам пребывания Черноморского флота Российской Федерации на территории Украины // Государственная Дума. Официальный сайт [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://asozd2.duma.gov.ru/main.nsf/%28SpravkaNew%29?OpenAgent&RN=363935-5&02> (дата звернення 17.11.2018).
17. Павленко А. Мина замедленного действия // Зеркало недели. 2005. 5 августа. [Електронний ресурс]. Режим доступу: https://zn.ua/POLITICS/mina_zamedlennogo_deystviya.html (дата звернення 17.11.2018).
18. Приказ министра обороны Украины «Об организации непосредственного управления войсками, дислоцированными на территории Украины» (23 грудня 1991 р.) // Павло Гай-Нижник. Доктор історичних наук. Особистий сайт [Електронний ресурс]. Режим доступу: [http://www.hai-nyzhnyk.in.ua/doc2/1991\(12\)23.military.php](http://www.hai-nyzhnyk.in.ua/doc2/1991(12)23.military.php) (дата звернення 15.11.2018).
19. Про важке становище, що склалося при формуванні першої на Україні національної бригади (13 серпня 1992 р.) // Павло Гай-Нижник. Доктор історичних наук. Особистий сайт [Електронний ресурс]. Режим доступу: [http://www.hai-nyzhnyk.in.ua/doc2/1992\(08\)13.nats.brygada.php](http://www.hai-nyzhnyk.in.ua/doc2/1992(08)13.nats.brygada.php) (дата звернення 10.11.2018).
20. Про ратифікацію Договору між Україною і Російською Федерацією про українсько-російський державний кордон: Закон України // Верховна Рада України. Офіційний сайт [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1681-15> (дата звернення 10.11.2018).
21. Протест проти ратифікації «харківських угод» як тест на зрілість опозиції // Радіо Свобода. Офіційний сайт. 2010. 27 квітня [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.radiosvoboda.org/a/2026250.html> (дата звернення 15.11.2018).

22. Святун О., Святун О. Будапештський меморандум та його співвідношення з Договором про нерозповсюдження ядерної зброї // Віче. 2014. №20. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.viche.info/journal/4405/> (дата звернення 15.11.2018).
23. Росія буде наполегливо продовжувати вести гібридну війну проти України - экс-заступник міністра оборони [Електронний ресурс] Режим доступу: <http://uapress.info/uk/news/show/45176> (дата звернення 15.11.2018).
24. Стенограма виступів кандидатів у Президенти України В.Януковича та В.Ющенка під час теледебатів на телеканалі «Інтер» (16 листопада 2004 р.) // Павло Гай-Нижник. Доктор історичних наук. Особистий сайт [Електронний ресурс] Режим доступу: [http://www.hai-nyzhnyk.in.ua/doc2/2004\(11\)16.teledebaty.php](http://www.hai-nyzhnyk.in.ua/doc2/2004(11)16.teledebaty.php) (дата звернення 15.10.2018).
25. Стратегія національної безпеки Російської Федерації до 2020 года (утверждена и введена в действие Указом Президента Российской Федерации № 537 от 12 мая 2009 года) [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.scrf.gov.ru/documents/99.html> <http://www.scrf.gov.ru/documents/99.html> (дата звернення 15.10.2018).
26. Таємна дипломатична депеша посла США в Україні В.Тейлора: «Україна: Фірташ розповідає про себе американському уряду» (10 грудня 2008 р.) Wikileaks // Павло Гай-Нижник. Доктор історичних наук. Особистий сайт [Електронний ресурс]. Режим доступу: [http://www.hai-nyzhnyk.in.ua/doc2/2008\(12\)10.Taylor.php](http://www.hai-nyzhnyk.in.ua/doc2/2008(12)10.Taylor.php) (дата звернення 15.09.2018).
27. Таємна дипломатична депеша посла США в Україні Дж. Теффта [Про зустріч і розмову з колишнім Президентом України Л. Кучмою 2 лютого 2010 р.] // Павло Гай-Нижник. Доктор історичних наук. Особистий сайт [Електронний ресурс] Режим доступу: [http://www.hai-nyzhnyk.in.ua/doc2/2010\(02\)\(..\).Tefft.php](http://www.hai-nyzhnyk.in.ua/doc2/2010(02)(..).Tefft.php) (дата звернення 15.10.2018).
28. Теффт Дж. Україна: Питанням безпеки в перебігу виборчої кампанії надається мало уваги (січень 2010 р.) // Павло Гай-Нижник. Доктор історичних наук. Особистий сайт [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.hai-nyzhnyk.in.ua/doc2/2009.Tefft.php> (дата звернення 15.02.2018).
29. Трансформація національних концепцій безпеки як відповідь на нові глобальні та регіональні виклики і загрози: досвід України та НАТО: зб. міжнар. конф. К.: НІСД, 2012. 80 с.
30. Угода між Російською Федерацією і Україною по Чорноморському флоту // Российско-украинские отношения: сб. документов 1990–1997. М.: МИД РФ, МИД Украины, 1998.
31. Угода між Російською Федерацією та Україною про невідкладні заходи з формування Військово-Морського флоту Росії та Військово-Морських сил України на базі Чорноморського флоту // Российско-украинские отношения: сб. документов 1990–1997. М.: МИД РФ, МИД Украины, 1998.
32. Угода між Україною і Російською Федерацією про параметри поділу Чорноморського флоту (28 травня 1997 р.) // Верховна Рада України. Офіційний сайт [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/643_075 (дата звернення 15.10.2018).
33. Угода між Україною і Російською Федерацією про подальший розвиток міждержавних відносин від 23.06.92 р. // Лига.Закон. Законодательство Украины [Електронний ресурс]. Режим доступу http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/MU92140U.html (дата звернення 15.10.2018).
34. Угода між Україною і Російською Федерацією про статус та умови перебування Чорноморського флоту Російської Федерації на території України (28 травня 1997 р.) // Верховна Рада України. Офіційний сайт [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/643_076 (дата звернення 15.10.2018).
35. Угода між Україною та Російською Федерацією з питань перебування Чорноморського флоту Російської Федерації на території України // Верховна Рада України. Офіційний сайт [Електронний ресурс] Режим доступу: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/643_359 (дата звернення 15.10.2018).
36. Указ Президента Российской Федерации № 24 от 10 января 2000 года «О Концепции национальной безопасности» // Агентство военных новостей. 2000. 19 января [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.kremlin.ru/2004/> (дата звернення 15.10.2018).
37. Указ Президента України № 1119/2010 «Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 17 листопада 2010 року «Про виклики та загрози національній безпеці України у 2011 році» (17 листопада 2010 р.) // [http://www.hai-nyzhnyk.in.ua/doc2/2010\(11\)17.RNBO.php](http://www.hai-nyzhnyk.in.ua/doc2/2010(11)17.RNBO.php) (дата звернення 15.10.2018).
38. Хартія Україна-США про стратегічне партнерство, 19 грудня 2008 року // Верховна Рада України. Офіційний сайт [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=840_140 (дата звернення 15.10.2018).
39. Хто лобював Будапештський меморандум? // Висновки. 2016. 5 лютого [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://vysnovky.com/analytics/politics/2479-hto-lobiyuvav-budapeshtskii-memorandum> (дата звернення 15.10.2018).

References

1. Bilyak T. Mizhnarodno-pravova ocinka tekstu Budapeshts'kogo memorandumu 1994 r. (chasty`na 1) // Free Voice Information Analysis Center. 2015. December 13 [Elektronny`j resurs]. Rezhym`m dostupu: <http://iac.org.ua/mizhnarodno-pravova-otsinka-tekstu-budapeshtskogo-memorandumu-1994-r-chastina-1/>. (in Ukrainian).
2. Vasy`lenko V. Shhob Ukrayina stala suverennoyu derzhavoyu, a yiyi nezalezny`j status vy`znav uves` svit, bulo potribno pozbuty`s` yadernoyi zbroyi // Ukrayins`ky`j Ty`zhden`. 2014. №15 (335). (in Ukrainian).
3. Uhoda mizh Ukrainoiu i Rosiiskoiu Federatsiiei pro podalshyi rozvytyk mizhderzhavnykh vidnos// Verkhovna Rada Ukrainy. Ofitsiyniy sait [Elektronny`j resurs]. Rezhym`m dostupu: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/643_018?fbclid=IwAR1zvubKJzSaC4Pabn_eGVMGLdt3hHYaeIuSrogZnIW2_cJKFRLzHDaolk (ostanniy vizyt 15.11.2018). (in Ukrainian).
4. Verkhovna Rada raty`fikovala xarkivs`ki ugody` // VVS. – 2010. – 27 kvitnya [Elektronny`j resurs]. Rezhym`m dostupu: http://www.bbc.com/ukrainian/ukraine/2010/04/100427_rada_ratification_bt.shtml. (in Ukrainian).
5. Horbulin V. Svitova hibrydna viina: ukrainskyi front. Kharkiv: Folio, 2017. 496 s. (in Ukrainian).
6. Deklaraciya pro pry`ncy`py` mizhnarodnogo prava, shho stosuyut`sya druzhnykh vidnosy`n ta spivrobotny`cztva mizh derzhavamy` vidpovidno do Statutu Organizaciyi Ob`yednany`x Nacij // Verhovna Rada Ukrainy`. Ofitsiyniy` sajт [Elektronny`j resurs]. Rezhym`m dostupu: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_569. (in Ukrainian).
7. Diplomaticheskij vestnik. 1997. avgust. № 8. (in Russian).

8. Dogovir mizh Ukrainy`koyu Radyans`koyu Socialisty`chnoyu Respublikoyu i Rosijs`koyu Radyans`koyu Federaty`vnoyu Socialisty`chnoyu Respublikoyu // Ly`ga.Zakon. Zakonodatel`stvo Ukray`ny [Elektronny`j resurs]. Rezhym` dostupu http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/MU90006R.html (in Ukrainian).
9. Dogovir mizh Ukrainoyu i Rosijs`koyu Federacijeyu pro ukraiy`ns`ko-rosijs`ky`j derzhavny`j kordon // Verxovna Rada Ukrainy`. Oficijny`j sajt [Elektronny`j resurs]. Rezhym` dostupu: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/643_157. (in Ukrainian)
10. Zakon Ukrainy` № 13/98-VR vid 14 sichnya 1998 roku «Pro raty`fikaciyu Dogovoru pro druzhbu, spivrobotny`cztvo i partnerstvo mizh Ukrainoyu i Rosijs`koyu Federacijeyu» (Vely`ky`j dogovir) / Rossy`jsko-ukray`nsky`e otnosheny`ya: sb. dokumentov 1990–1997. M.: MY`D RF, MY`D Ukray`ny, 1998. (in Ukrainian).
11. Zlenko A. M. Dy`plomatiya i polity`ka. Xarkiv: Folio, 2003. 559 s. (in Ukrainian).
12. Ly`tvynenko O., Gorbulin V. Yevropejs`ka bezpeka: mozhly`vy`j shlyax poslaby`ty` vy`kly`ky` ta zagrozy` // Dzerkalo ty`zhnya. 2009. № 43. (in Ukrainian).
13. Lossovskiy I. Mizhnarodno-pravovy` status Budapeshtskoho memorandumu: dohovir, oboviazkovyi dlia vykonannia vsima yoho stononamy. K.: Ukrainska asotsiatsiia zovnishnoi polityky, 2015. 124 s. (in Ukrainian).
14. Ministr oborony` Prezy`dentovi Ukrainy` shhodo Ugody` pro porjadok peremishhennya yaderny`x boyepry`pasiv z tery`toriyi Ukrainy` na zavods`ki bazy` Rosijs`koyi Federaciji (6 kvitnya 1992 r.) // Pavlo Gaj-Ny`zhny`k. Doktor istory`chny`x nauk. Osoby`sty`j sajt [Elektronny`j resurs]. Rezhym` dostupu: [http://www.hai-nyzhnyk.in.ua/doc2/1992\(04\)06.weapon.php](http://www.hai-nyzhnyk.in.ua/doc2/1992(04)06.weapon.php) (in Ukrainian).
15. Maghda Je. Ghibrydna vijna: vyzhyty i peremoghty. Kh: Vivat, 2015. 304 s. (in Ukrainian).
16. O ratifikacii Soglasheniya mezhdru Rossijskoj Federaciej i Ukrainoj po voprosam prebyvanija Chernomorskogo flota Rossijskoj Federacii na territorii Ukrainy // Gosudarstvennaja Duma. Oficial`nyj sajt [Elektronnij resurs]. Rezhim dostupu: <http://asozd2.duma.gov.ru/main.nsf/%28SpravkaNew%29?OpenAgent&RN=363935-5&02> (in Russian).
17. Pavlenko A. Mina zamedlennogo dejstvija // Zerkalo nedeli. 2005. 5 avgusta. (in Ukrainian).
18. Prikaz ministra oborony Ukrainy «Ob organizacii neposredstvennogo upravlenija vojskami, dislocirovannymi na territorii Ukrainy» (23 dekabrya 1991 r.) [Elektronnij resurs]. Rezhim dostupu: [http://www.hai-nyzhnyk.in.ua/doc2/1991\(12\)23.military.php](http://www.hai-nyzhnyk.in.ua/doc2/1991(12)23.military.php). (in Russian).
19. Pro vazhke stanovy`shhe, shho sklalosya pry` formuvanni pershoji na Ukraini nacional`noji bry`gady` (13 serpnja 1992 r.) // Pavlo Gaj-Ny`zhny`k. Doktor istory`chny`x nauk. Osoby`sty`j sajt [Elektronny`j resurs]. Rezhym` dostupu: [http://www.hai-nyzhnyk.in.ua/doc2/1992\(08\)13.nats.brygada.php](http://www.hai-nyzhnyk.in.ua/doc2/1992(08)13.nats.brygada.php). (in Ukrainian).
20. Pro raty`fikaciyu Dogovoru pro druzhbu, spivrobotny`cztvo i partnerstvo mizh Ukrainoyu i Rosijs`koyu Federacijeyu: Zakon Ukrainy` // Verxovna Rada Ukrainy`. Oficijny`j sajt [Elektronny`j resurs]. Rezhym` dostupu: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/13/98-%D0%B2%D1%80>. (in Ukrainian).
21. Protest proty` raty`fikaciyi «arkivs`ky`x ugod» yak test na zrilist` opozy`ciyi // Radio Svoboda. Oficijny`j sajt. 2010.27 kvitnya [Elektronny`j resurs]. Rezhym` dostupu: <http://www.radiosvoboda.org/a/2026250.html>. (in Ukrainian).
22. Svjatun O., Svjatun O. Budapeshtskij memorandum ta jogo spivvidnoshennja z Dogovorom pro nerozpovsjudzhennja jadernoi zbroi // Viche. 2014. №20. [Elektronnij resurs]. Rezhim dostupu: <http://www.viche.info/journal/4405/>. (in Russian).
23. Rosija bude napoleghlyvo prodovzhuvaty vesti ghibrydnu vijnu proty Ukrainy - eks-zastupnyk ministra oborony [Elektronnyj resurs] Rezhym` dostupu: <http://uapress.info/uk/news/show/45176>. (in Ukrainian).
24. Stenograma vy`stupiv kandy`dativ u Prezy`denty` Ukrainy` V. Yanukovy`cha ta V. Yushhenka pid chas teledebativ na telekanali «Inter» (16 ly`stopada 2004 r.) // Pavlo Gaj-Ny`zhny`k. Doktor istory`chny`x nauk. Osoby`sty`j sajt [Elektronny`j resurs]. Rezhym` dostupu: [http://www.hai-nyzhnyk.in.ua/doc2/2004\(11\)16.teledebaty.php](http://www.hai-nyzhnyk.in.ua/doc2/2004(11)16.teledebaty.php) (in Ukrainian)
25. Strategija nacional`noj bezopasnosti Rossijskoj Federacii do 2020 goda (utverzhdena i vvedena v dejstvje Ukazom Prezidenta Rossijskoj Federacii № 537 ot 12 maja 2009 goda) [Elektronnij resurs]. Rezhim dostupu: <http://www.scrf.gov.ru/documents/99.html> <http://www.scrf.gov.ru/documents/99.html>. (in Russian).
26. Tayemna dy`plomaty`chna depesha posla posla SSHa v Ukraini V. Tejlora: «Ukrayina: Firtash rozpovidaye pro sebe amery`kans`komu uryadovi» (10 grudnja 2008 r.) Wikileaks // Pavlo Gaj-Ny`zhny`k. Doktor istory`chny`x nauk. Osoby`sty`j sajt [Elektronny`j resurs]. Rezhym` dostupu: [http://www.hai-nyzhnyk.in.ua/doc2/2008\(12\)10.Taylor.php](http://www.hai-nyzhnyk.in.ua/doc2/2008(12)10.Taylor.php). (in Ukrainian).
27. Tayemna dy`plomaty`chna depesha posla SSHa v Ukraini Dzh. Teffta [Pro zustrich i rozmovu z koly`shnim Prezy`dentom Ukrainy` L. Kuchmoyu 2 lyutogo 2010 r.] // Pavlo Gaj-Ny`zhny`k. Doktor istory`chny`x nauk. Osoby`sty`j sajt [Elektronny`j resurs]. Rezhym` dostupu: [http://www.hai-nyzhnyk.in.ua/doc2/2010\(02\)\(.\)Tefft.php](http://www.hai-nyzhnyk.in.ua/doc2/2010(02)(.)Tefft.php). (in Ukrainian).
28. Tefft Dzh. Ukrayina: Py`tannyam bezpeky` v perebigu vy`borchoji kampaniyi nadayet`sya malo uvagy` (sichen` 2010 r.) // Pavlo Gaj-Ny`zhny`k. Doktor istory`chny`x nauk. Osoby`sty`j sajt [Elektronny`j resurs]. Rezhym` dostupu: <http://www.hai-nyzhnyk.in.ua/doc2/2009.Tefft.php>. (in Ukrainian).
29. Transformacija nacional`ny`x koncepcij bezpeky` yak vidpovid` na novi global`ni ta regional`ni vy`kly`ky` i zagrozy`: dosvid Ukrainy` ta NATO: zb. mizhnar. konf. K.: NISD, 2012. (in Ukrainian).
30. Ugoda mizh Rosijs`koyu Federacijeyu i Ukrainoyu po Chornomors`komu flotu // Rossy`jsko-ukray`nsky`e otnosheny`ya: sb. dokumentov 1990–1997. M.: MY`D RF, MY`D Ukray`ny, 1998. (in Ukrainian).
31. Ugoda mizh Rosijs`koyu Federacijeyu ta Ukrainoyu pro nevidkladni zachody` z formuvannya Vijs`kovo-Mors`kogo flotu Rosiyi ta Vijs`kovo-Mors`ky`x sy`l Ukrainy` na bazi Chornomors`kogo flotu // Rossy`jsko-ukray`nsky`e otnosheny`ya: sb. dokumentov 1990–1997. M.: MY`D RF, MY`D Ukray`ny, 1998. (in Ukrainian).
32. Ugoda mizh Ukrainoyu i Rosijs`koyu Federacijeyu pro parametry` podilu Chornomors`kogo flotu (28 travnja 1997 r.) // Verxovna Rada Ukrainy`. Oficijny`j sajt [Elektronny`j resurs]. Rezhym` dostupu: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/643_075. (in Ukrainian).
33. Ugoda mizh Ukrainoyu i Rosijs`koyu Federacijeyu pro podal`shy`j rozvy`tok mizhderzhavny`x vidnosy`n vid 23.06.92 r. // Ly`ga.Zakon. Zakonodatel`stvo Ukray`ny [Elektronny`j resurs]. Rezhym` dostupu http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/MU92140U.html. (in Ukrainian).
34. Ugoda mizh Ukrainoyu i Rosijs`koyu Federacijeyu pro status ta umovy` perebuвання Chornomors`kogo flotu Rosijs`koyi Federaciji na tery`toriyi Ukrainy` (28 travnja 1997 r.) // Verxovna Rada Ukrainy`. Oficijny`j sajt [Elektronny`j resurs]. Rezhym` dostupu: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/643_076. (in Ukrainian)

35. Uгода mizh Ukrainoyu ta Rosijs`koju Federacijeyu z py`tan` perebuвання Chornomors`kogo flotu Rosijs`koyi Federaciji na tery`toriyi Ukrainy` // Verhovna Rada Ukrainy`. Oficijny`j sajt [Elektronny`j resurs] . Rezhy`m dostupu: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/643_359. (in Ukrainian).
36. Ukaz Prezy`denta Rossy`jskoj Federacy`y` № 24 ot 10 yanvary 2000 goda «O koncepcy`y` nacy`onal`noj bezopasnosti`» // Agentstvo voennых novostej. 2000. 19 yanvary [Elektronny`j resurs]. Rezhy`m dostupu: <http://www.kremlin.ru/2004/>. (in Ukrainian).
37. Ukaz Prezy`denta Ukrainy` № 1119/2010 «Pro rishennya Rady` nacional`noyi bezpeky` i oborony` Ukrainy` vid 17 ly`stopada 2010 roku «Pro vy`kly`ky` ta zagrozy` nacional`nij bezpeci Ukrainy` u 2011 roci» (17 ly`stopada 2010 r.) // [http://www.hainyzhnyk.in.ua/doc2/2010\(11\)17.RNBO.php](http://www.hainyzhnyk.in.ua/doc2/2010(11)17.RNBO.php). (in Ukrainian).
38. Xartiya Ukrainy`-SShA pro strategichne partnerstvo, 19 grudnya 2008 roku // Verhovna Rada Ukrainy`. Oficijny`j sajt [Elektronny`j resurs]. Rezhy`m dostupu: http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=840_140. (in Ukrainian).
39. Xto lobiyuvav Budapeshts`ky`j memorandum? // Vy`snovky`. 2016. 5 lyutogo [Elektronny`j resurs]. Rezhy`m dostupu: <http://vysnovky.com/analytics/politics/2479-hto-lobiyuvav-budapeshtskii-memorandum>. (in Ukrainian).

SUMMARY

HYBRID WAR IN THE LIGHT OF MILITARY-POLITICAL "COOPERATION" BETWEEN UKRAINE AND THE RUSSIAN FEDERATION IN 1990-2014

K. Popovych (Uzhhorod)

The research examines the prerequisites for the maturing of the active phase of the hybrid war. The historical aspects of hybrid relations between Ukraine and the Russian Federation are investigated. The article analyzed military-political cooperation during 1990-2014. Due to the growing pressure from Russia, the situation in the phase of the "contract hybrid war" in 2014 turned into an open confrontation, which led to the recognition of Russia as a military enemy in 2015, and the termination of military-technical cooperation with the Russian Federation and effect of the agreement between Ukraine and Russian Federation on military-technical cooperation. The author focuses on naval cooperation as one of the most important factors in Russia's pressure on Ukraine, which eventually led to the annexation of the Crimea. The Russian Federation began to review its place at the geopolitical space after the collapse of the USSR. Analyzing Putin's domestic and foreign policy, we can conclude that since its coming to power, the rapid growth of revanchist attitudes and the restoration of attempts to geopolitical and geostrategic dominance. The creation of an image of an external enemy is acted as an effective mechanism averting citizens from internal problems. With the expansion of international organizations such as NATO and the EU, Russia felt threatened to lose its position on the territory of neighbourhoods territory and began a policy of influence its power to neighbour countries. The purpose of the study is to justify and track the historical aspects that are now emerging in the new hybrid type of warfare. At the present stage, the topic of the study is extremely relevant, as it covers one of the most important dimensions of the effective functioning of the Ukrainian state.

Keywords: war, aggressor country, geopolitics, global world order.